

راه پیموده: نگاه گذرایی به هشت شماره فصلنامه

محمود یزدان فام^(۱)

تا کنون دو دوره از فصلنامه تخصصی مطالعات جنگ ایران و عراق، نگین ایران، با تمام مشکلات و محدودیتها منتشر شده است و در حال حاضر، هشتمین شماره آن پیش روی شماست. در این شماره، با توجه به راه پیموده شده، گزارشی را به خوانندگان و علاقه مندان مجله تقدیم می کنیم که در این مدت، حمایتشان توشه راه و تشویقشان فزاینده توانمان بوده است.

انتشار مجله های تخصصی از جمله شاخصهای مهم جوامع تولید کننده علم است. هر اندازه این مجله ها تخصصی تر باشند، دقیق تر و مفیدتر خواهند بود. فصلنامه نگین ایران نیز گستره پژوهشی خود را بر جنگ ایران و عراق، ابعاد و سطوح گوناگون آن قرار داده است و تاکنون، از این گستره فراتر نرفته و با غلبه بر محدودیتها و مشکلات تهیه مقالات حوزه خاص، تلاش اصلی خود را بر جنگ هشت ساله متمرکز کرده است؛ تلاشی که ثمره شیرینی نیز داشته اند. هشت شماره فصلنامه تخصصی در حوزه مشخصی با در نظر گرفتن تمامی جوانب و استفاده از روشها تحقیقی گوناگون در ۱۴۰۸ صفحه تولید شده است.

از جمله ویژگیهای این فصلنامه آن است که دیدگاه ایرانی با دیدگاه دیگران به جنگ در هم آمیخته و برای خواننده مجله این فرصت را فراهم کرده است تا ضمن آشنایی با دیدگاههای گوناگون در داخل کشور و صاحب نظران این حوزه، با دیدگاههای خارجی نیز آشنا شود. دیگر آنکه مقاله های تحلیلی دانشگاهیان در مورد جنگ هشت ساله در کنار گزارشهای دقیق میدانی راویان جنگ آمده است. به عبارت دیگر، هم نوشته های امروزی جنگ و هم گزارشها، سندها و تصویرهای تاریخی ارائه شده است. سومین ویژگی فصلنامه استفاده از تألیف و ترجمه در کنار یکدیگر است. به کارگیری شیوه کتابخانه ای و نیز تحقیقات میدانی رامی توان چهارمین ویژگی فصلنامه دانست. دیدگاهها و تحلیل فرماندهان جنگ در دو قالب سندهای تاریخی یا به صورت مصاحبه و سخنرانیهای جدید منعکس شده اند؛ بنابراین، به رغم تمامی کاستی ها، نگین ایران برای تبیین جنگ مطالب درخور توجهی دارد و همچنان که برای تحلیل دیگران سندها و داده های ارزشمندی فراهم آورده است، به اصول قواعد و قوانین جامعه پای بند است و می کوشد دیدگاههای گوناگون را تا حد امکان منعکس کند.

هر چند بهره گیری از شیوه های گوناگون پژوهشی در قالبهای متفاوت کار بسیار طاقت فرسایی است، اما تا کنون، تلاش مسئولان مجله بر این بوده است تا به شیوه ای علمی و به دور از هر گونه شعار پردازی، به تحلیل و تبیین ابعاد گوناگون جنگ هشت ساله بپردازند. در موارد و موضوعاتی، جنگ متغیر مستقل بوده است و تأثیرات جنگ بر آن متغیر بررسی شده و گاهی، برعکس، این متغیر دیگری است که

میزان و چگونگی اثرگذاری آن بر روند تحولات یا بُعدی از جنگ ارزیابی می‌شود در مواردی، به جنگ و برخی از تحولات ویژه آن به عنوان پدیده‌ای نگاه شده است که باید توصیف و با فراهم آوردن اطلاعات لازم، تحلیل شوند یا امکان تحلیل را برای دیگران ممکن کنند.

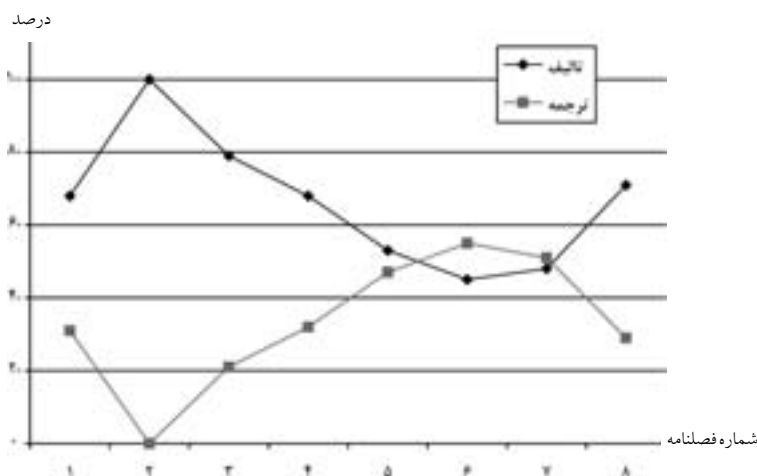
بر این اساس مطالب فصلنامه به پنج بخش متفاوت تقسیم و در هر بخش، از موضوعات، مطالب و سبک و شیوه ویژه‌ای استفاده شده است. جدا از سرمقاله بخش نخست به مقاله‌های تألیفی و ترجمه‌ای اختصاص دارد. در این بخش، تلاش شده است تا هم مطالب تألیفی صاحب نظران داخلی چاپ شود و هم قسمتهایی از کتابها یا مقاله‌های مربوط به جنگ ایران و عراق، که به زبان انگلیسی نوشته شده‌اند، گزینش، ترجمه و چاپ شوند. رعایت اصول علمی تحقیق، سیر منطقی مطالب، استدلال قوی و در نهایت، افزایش سطح آگاهی و روشن سازی بُعدی از ابعاد موضوعی، الگوی انتخاب و چاپ مقاله‌ها بوده است. این بخش از مجله ۵۸ درصد کل مطالب هشت شماره گذشته مجله را تشکیل می‌دهد. در این میان، سهم مقاله‌های تألیفی ۳۹ درصد و متنهای ترجمه‌ای ۱۹ درصد است. بدین ترتیب، در بیشتر شماره‌ها، حجم مقاله‌های تألیفی از مقاله‌های ترجمه‌ای بیشتر بوده است.

نمودار شماره ۱: پراکنده‌گی موضوعی مطالب هشت شماره فصلنامه نگین



فصلنامه نگین ایران پس از انتشار چهار شماره بخش جدیدی را با عنوان دیدگاهها به خوانندگان ارائه کرد که در آن، دیدگاه صاحب نظران و مقامات کشور در زمان جنگ، که اکنون، مطالبی را چه به صورت اختصاصی در مصاحبه با فصلنامه و چه به صورت جداگانه، با رسانه‌های دیگر طرح می‌کنند، به صورت کامل یا خلاصه منعکس شده است تا هم خوانندگان از مراجعه به نشریه‌های دیگر بی‌نیاز باشند و هم در نهایت، فصلنامه نوعی مآخذشناسی را برای پژوهشگران این حوزه فراهم آورد. این بخش ۶ درصد مطالب مجله را در بر می‌گیرد.

نمودار شماره ۲: نسبت مقاله‌ها و ترجمه‌ها در هشت شماره فصلنامه نگین ایران



بخش سوم فصلنامه به گزارش روایان مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ از عملیاتهای مختلف جنگ و یا برخی از تحولات موضوعی آن اختصاص دارد. این گزارشها در همان زمان جنگ و بلافاصله پس از اجرای عملیات نوشته شده‌اند که در حال حاضر، به صورت سند های مرکز مزبور نگهداری می‌شوند. این گزارشها معمولاً، طولانی‌اند و سبک ویژه‌ای دارند؛ بنابراین، برای چاپ در فصلنامه ویراستاری و برخی از مطالب آنها حذف می‌شوند. باید یادآور شد که گزارشهای مزبور در سطوح مختلف از یگانها تا فرماندهی و هدایت عملیات و ستادها و قرارگاههای اصلی و عملیاتی نوشته شده‌اند. در هشت شماره گذشته، گزارشها ۸ درصد کل مطالب را به خود اختصاص داده‌اند. نکته درخور توجه آنکه مطالب این بخش و بخش بعدی، یعنی اسناد، از منابع دست اول جنگ هستند و اهمیت به سزایی دارند. بخش اسناد نیز شامل سند های ایران و عراق، ۱۰ درصد کل مطالب هشت شماره فصلنامه را در بر می‌گیرد. این سند ها نوشته‌های زمان جنگ‌اند که واحدها، افراد و سازمانهای مختلف مربوط به جنگ آنها را تهیه و به مراجع ذیصلاح ارسال کرده‌اند. تصویرها آخرین بخش فصلنامه است که می‌کوشد تا مطالب جنگ را از نگاه دوربین منعکس کند. همگی این عکسها تاریخی و به موضوع ویژه‌ای مربوط‌اند. این بخش به طور متوسط در هشت شماره فصلنامه، ۵ درصد صفحات مجله را به خود اختصاص داده است.

تولید متون علمی ارزشمند در حوزه‌ای که به طور کلاسیک در آن محقق تربیت نمی‌شود، به موضوعات آن تمایل عمومی کمتری وجود دارد و دسترسی به متون و داده‌های اولیه آن با مشکل طبقه بندی رو به رو است، کاری دشوار، اما گرانبهاست. مسئولان فصلنامه نگین ایران در این هشت شماره کوشیده‌اند تا در حد توان به تولید چنین متونی اقدام کنند و این مهم را به روایان فداکار جنگ ایران و عراق، نویسندگان گرانقدر دانشگاهی و خوانندگان نکته‌سنجی مدیون‌اند که با انعکاس نظرهای انتقادی خود به تقویت کیفیت و محتوای مجله کمک کرده‌اند و با تشویق‌هایشان ما را برای انجام این مهم یاری داده‌اند. از تمامی آنهایی که زمینه چنین اقدامی و تداوم آن را در این مدت، فراهم آورده‌اند، صمیمانه سپاس گزاریم.